

VESZPRÉMY LÁSZLÓ BERNÁT

Karsai László könyvkritikájához

Nagy érdeklődéssel olvastam Karsai László történész recenzióját a *Regio* folyóirat 2025/1. számában Molnár Judit és Frojimovics Kinga legújabb forráskiadásairól.¹ Még boldogabbá tett, amikor a recenzióban olvashattam Fischer Simon káposztaszegi népbírósi peréről – melyről egyébként a recenzió kötet nem szólt. Olyan téma volt, amelyről legjobb tudomásom szerint ez idáig részletesen, az eredeti periratok alapján csak én publikáltam a Nemzeti Emlékezet Bizottságánál megjelent 2023-as monográfiámban, melynek címe *Káposzták a múlt fogságában*, s mely teljes egészében elérhető online. A szöveget olvasva azonban lassacskán rá kellett jönnöm, hogy azért tetszik annyira, mert az én tudományos eredményeimet közli. A hasonlóság voltaképpen oly mértékű, hogy egy pillanatra azt hittem, talán én írtam a cikket – majd gyorsan ráébredtem, hogy ha így lenne, nyilván feltüntettem volna a forrást.

A másodlagos felhasználó általában önmagát buktatja le, és nem történt ez másképp most sem. Karsai azt írja Fischer Népbírósi Szakszolgálatának Országos Tanácsa (NOT) előtti peréről: „Fischert minden vád alól felmentették és szabadlábra helyezték”.² Hivatkozási alapja a *Délmagyarország* 1946. október 2-i száma. Ez nagyon meglepett, mert mint saját monográfiámban kifejtem, a NOT-ítéletről a korabeli sajtó egyáltalán nem adott hírt! Mint könyvemben tisztázom: „Felmentésének hírére a szegedi baloldali lapok – amelyek cikkek sorozatában foglalkoztak első tárgyalásának és elítélésének ügyével – nem írták meg.”³ Ez egyébként gyakori szokása volt a korabeli lapoknak: az elmarasztaló elsőfokú ítéletekről hírt adtak, a másodfokon történő felmentésről pedig nem. Ám Karsai nem találhatta meg a *Délmagyarország* kérdéses számában a NOT-ítéletet, ugyanis az általa hivatkozott cikk még az ítélet *előtt* született, és nem felmentésről írt, hanem szabadlábra helyezésről (ti. szabadlábon is lehetett védekezni).

Felmerül a kérdés, hogy ha Karsai nem ismerte és nem olvasta a kérdéses könyvet, akkor honnan tudta meg, hogy a NOT felmentette Fischert? A jelek szerint

¹ Karsai László: Strasshof és az 1944-ben „jégre tett” magyar zsidók. *Regio*, 2025/1. 219–233.

² Karsai, i. m. 229.

³ Veszprémy László Bernát: *Káposzták a múlt fogságában*. Náci koncentrációs táborok magyar-zsidó funkcionáriusai a népbírósi eljárás előtt. Bp., NEB, 2023. 156.

nem a levéltári anyagból, mert arra nem hivatkozott, sőt, maga írja le a szövegében, hogy „csak az eredeti vizsgálati anyagok, kihallgatási jegyzőkönyvek, a vádirat és a népbíróági, illetve NOT-tárgyalás jegyzőkönyvei alapján kísérelhetjük meg majd eldönteni, hogy Fischer valóban ártatlan volt-e, vagy más szempontokat figyelembe véve mentették fel”.⁴ Ergo a levéltári anyagot nem olvasta. Ráadásul – hogy még megmosolyogtatóbb legyen Karsai írása – még a NOT-ítélet dátumát is rosszul sikerült belőnie. Nem 1946. október 1. a helyes dátum, mint ahogyan azt ő írja – gondolom, véletlenszerűen beírt egy dátumot, mert az eredeti levéltári iratokat nem nézte meg, én pedig csak hónapra adtam meg a felmentés idejét a könyvemben.

Izgalmas a kitétel recenziójában, miszerint eredetileg azzal vádolták Fischert, hogy megvert bizonyos Neumann-nét, majd „az egykorú újsághírekből úgy tűnik, hogy a »terhelő tanúk sora« egyszerűen »elfelejtkezett« a Fischer által állítólag agyonvert Neumannéről [sic!].”⁵ Merész feltételezés, amelyet a szerző vagy tényleg az alapján kockáztat meg, hogy miről *nem* szólnak szegényes, online is elérhető sajtóforrásai, vagy pedig elolvasta a következő mondatot a könyvemben: „Neumann-né később »elfelejtődött«, és egy ponton túl nem került elő, neve egyik ítéletben sem szerepel.”⁶ Hasonlóan lenyűgöző szerencsével állapította meg Karsai, hogy a NOT újra meghallgatta az első tárgyaláson részt vett tanúkat – erről ugyanis sajtóforrásai nem szólnak. Ez nem is volt magától értetődő: a NOT a bizonyítás kiegészítésére szolgáló tárgyalást csak akkor tartott, ha „nyomatékos kétsége van a törvényszék ítéletének alapjául szolgált ténybeli megállapítások helyességére nézve”. (1896. évi XXXIII. tc. 402. §). Ha a NOT nem vitatta a tényállást, csak pl. a büntetés mértékét, akkor ezt elhagyták – következésképp a tanúkat sem hallgatták meg újra –, és csak megsemmisítették az elsőbíróság ítéletének vonatkozó részét, illetve új büntetés szabtak ki. Források hiányában hogyan jutott mégis – egyébként helyes – megállapítására Karsai? Talán csak szerencséje volt, de az bizonyos, hogy könyvemben pont erről írok.⁷

Úgy gondolom, hogy a források feltüntetése nem pusztán udvariassági gesztus, hanem az intellektuális tisztesség alapja. Ez különösen fontos annak érdekében, hogy a szerző a későbbiekben elkerülje azt a kínos helyzetet, amelyben saját írásának eredetiségét kell magyaráznia. Bízom benne, hogy a jövőben a szerző nemcsak a gondolataimat, hanem a hivatkozási gyakorlatomat is nagyobb sikerrel sajátítja el. A folyóirat szerkesztőinek pedig köszönöm, hogy lehetőséget biztosítottak a reflexió közlésére.

⁴ Karsai, i. m. 229.

⁵ Uo.

⁶ Veszprémy, i. m. 150.

⁷ Veszprémy, i. m. 158.